

ΑΠΟΦΕΙΣ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΕΙΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Εύχομαι στη νεογέννητη Έλληνική Φιλοσοφική Έπιθεώρηση να αποτελέσει τήν αφετηρία μιᾶς « νέας » ἐποχῆς φιλοσοφικῶν προβληματισμῶν στή χώρα μας.

Χρειάζεται, ὅμως, ἡ φιλοσοφία νά μπαίνει κάθε τόσο σέ μιᾶ « νέα ἐποχή »; Μήπως ἀντιφάσκει πρὸς τήν οὐσία τῆς φιλοσοφίας ἡ ἀξίωση νά ἀνανεώνεται καί νά ἀναθεωρεῖ τόν ἑαυτό της ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις τῶν ἱστορικῶν ἐποχῶν;

Ἡ εὐχή, πού διατύπωσα, θά μπορούσε νά ἔχει τό νόημα, ὅτι μέ τήν Ἑλληνική Φιλοσοφική Ἐπιθεώρηση θά ἔπρεπε νά μπεῖ ἡ φιλοσοφία στή χώρα μας σέ μιᾶ περίοδο πιά συστηματικῆς καλλιέργειας. Ἄν εἶχε αὐτό τό νόημα, ἡ εὐχή μου θά περιεῖχε μιάν ἀδικοιολόγητη ὑποτίμηση τῶν προσπαθειῶν, πού παλαιότερες γενεές Ἑλλήνων εἶχαν κάνει γιά τή συστηματική φιλοσοφική παιδεία. Ἀλλά ἡ εὐχή μου δέν ἔχει αὐτό τό νόημα. Ἐχει τό νόημα ἐκεῖνο, πού ἐπιτρέπει τό ἐρώτημα πού ἔθεσα παραπάνω.

Καί ἀπαντῶ στό ἐρώτημα. Δέν ἀντιφάσκει πρὸς τήν οὐσία τῆς φιλοσοφίας — πρὸς τό ὑπεριστορικό, ἂν θέλετε, ἀντικείμενό της — ἡ ἀξίωση νά ἀνανεώνεται καί νά ἀναθεωρεῖ τόν ἑαυτό της ἀνάλογα, ἢ καί ἀντιστρόφως ἀνάλογα, μέ τίς περιστάσεις τῶν ἐκάστοτε ἱστορικῶν ἐποχῶν.

Π ρ ὠ τ ο ν. Οἱ περιστάσεις αὐτές, ἂν καί βασικά παροδικές, περιέχουν συχνά ἢ πάντοτε καί νέα στοιχεῖα πού δέν εἶναι ὄλα παροδικά. Περιέχουν νέες κατακτήσεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, πού δέν μπορεῖ ἀτιμωρητί νά τίς ἀγνοεῖ ἡ φιλοσοφία, καί πού ἐπιβάλλουν ἂν ὄχι πάντοτε τήν ἀναθεώρηση, πάντως τή μετονομασία θεμελιωδῶν ἐννοιῶν της. Ἡ φιλοσοφία — καί αὐτή ἀκόμα ἡ θεωρητική φιλοσοφία — δέν εἶναι χῶρος κλειστός καί στεγανός. Τό φιλοσοφεῖν δέν ἔχει τέρμα. Βρίσκεται σέ ἀκατάπαυστο γίγνεσθαι. Ὁ Πλάτων εἶναι ἀθάνατος. Ζεῖ καί σήμερα ὅπως ζοῦσε στόν τέταρτο αἰῶνα π.Χ. Ἀλλά, ἂν ζοῦσε σήμερα, θά ἔγραφε ἀλλιῶς τούς διαλόγους του. Ὑπάρχουν, ἀκόμα καί στά ἔργα τῶν πιά μεγάλων φι-

λοσόφων πού άγγισαν μέ τό πνεύμα τους τόν Ουράνό, πολλά στοιχεΐα δεμένα μέ τή γή, μέ τά έπίγεια και έφήμερα, όπως ακριβώς και στά ιερά γράμματα τών Θρησκευτών. Οί συντάκτες τής Παλαιάς Διαθήκης, άν ζούσαν μετά τόν Γαλιλαΐο ή τόν Νεύτωνα, δέν θά έγραφαν τό βιβλίό τής «Γενέσεως» όπως τό έγραψαν. Και άν ζούσαν μετά τόν Άϊνστάϊν και τόν Πλάνκ, θά αποφάσιζαν ίσως νά μή γράψουν διάλου τό βιβλίό τής «Γενέσεως». Έτσι και ό Πλάτων, άν έγραφε σήμερα τόν «Τίμαιο» ή και τήν «Πολιτεία», θά χρησιμοποιούσε άλλους «μύθους», και όχι εκείνους πού έχρησιμοποίησε, καθώς και άλλες επιστημονικές «αλήθειες». Ό Πλάτων ή ό Κάντ ήξεραν όσα και οι πίο σοφοί έν γνώριζαν στις μέρες τους. Τό ίδιο θά συνέβαινε και άν ζούσαν σήμερα. Δέν θά άγνοούσαν ούτε τή σημερινή Φυσική και Μηχανική του Σύμπαντος, ούτε τή μοριακή βιολογία. Και τά άλματα αυτά τής επιστήμης θά τους έπηρεάζαν άκόμα και στη «θεωρητική» φιλοσοφία τους.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν . Κάθε έποχή έχει τή δική της φυσιογνωμία και τά δικά της προβλήματα. Πρέπει, τάχα, ή φιλοσοφία νά μείνει άδιάφορη μπροστά στά προβλήματα αυτά; Άν έμενε άδιάφορη, θά μετατρέποταν σέ μία έξωτική άπασχόληση «καλογήρων», πού θά καλλιεργούσαν ένα κήπο πού τά άνθη του, στερημένα από κάθε άρωμα και κάθε χρώμα, θά τά έθαύμαζαν μόνον οι ίδιοι και κανένας άλλος. Άκόμα και ή θεωρητική φιλοσοφία, πού έργο της είναι — άν μείνουμε στά όρια, πού έθεσε ό Κάντ — νά έρευνά τή λειτουργία τής ανθρώπινης διάνοιας, του ανθρώπινου «συνειδότος» γενικά, όφείλει νά στρέψει τήν προσοχή της, όσο και άν τό πούν αυτό οι Νεοκαντιανοί «ψυχολογισμό» ή «βιοφιλοσοφία», στις βαθύτατες άλλαγές πού στην έποχή μας έχει υποστεί ή ψυχή του ανθρώπου. Δέν είναι διάλου τυχαίο, ούτε μπορεί νά αποδοθεΐ μόνο στην Ιδιοτροπία όρισμένων φιλοσόφων, ότι στον αίώνα μας ή θεωρητική φιλοσοφία στάθηκε περισσότερο στην «ύπαρξη» παρά στον Λόγο, τό Νοϋ. Η έποχή μας χαρακτηρίζεται — κι αυτό όφείλεται στη μεγάλη τομή, πού ή υπερτεχνολογία προκάλεσε στην ιστορία τής ανθρωπότητας — από ένα πρωτόγνωρο ύπαρξιακό άγχος, από τόν συνειδητό ή — αυτό είναι τό πίο κρίσιμο — υπόκωφο και μή συνειδητό φόβο ότι πλησιάζει ή συντέλεια του κόσμου. Ένας, έξάλλου, από τους πίο σημαντικούς κλάδους τής «έφηρμοσμένης» φιλοσοφίας είναι ή φιλοσοφία τής Ιστορίας. Μπορεί, τάχα, σήμερα νά σταθεΐ ή φιλοσοφία τής Ιστορίας εκεί όπου στάθηκαν ό Χέγγελ ή ό Μάρξ;

Μέ τις σκόρπιες και πρόχειρες αυτές σκέψεις καλωσορίζω τήν Έλληνική Φιλοσοφική Έπιθεώρηση.